

De første tegn

Begynderbøger i kinesisk for kinesere

af forskningsbibliotekarvikar, mag art. Bent Lerbæk Pedersen

Der var to grundlæggende metoder til indlæring af kinesiske tegn i det gamle Kina. Den ene henvendte sig mest til den del af befolkningen, der ikke stræbte efter at blive embedsmænd, og den bestod af en indføring i forskellige vigtige tegn via tegn og billede. Tidligere blev denne type i Danmark kaldt en Kinesisk ABC. Den anden type blev især benyttet af børn, hvis forældre havde ambitioner om, at deres mandlige afkom skulle gå den litterære vej og blive embedsmænd. Indlæringsmetoden bestod i at sammenstille tegnene i grupper, der skulle læres udenad. Disse tegngrupper kunne hjælpe eleven til at huske tegnene. En af de vigtigste tegnindlæringsbøger efter denne metode, er *Tretegnsklassikeren* (Sanzi jing), der sandsynligvis stammer fra det 12. årh.

Begge typer af begynderbøger findes i Orientalisk Afdeling. Den ældste bog, som følger den første metode, er en billedbog. Den er dateret til 1728, men forlægget er meget ældre. Der er andre lignende tegn/billede indlæringsbøger fra forskellige tider i afdelingen, og den nyeste af dem stammer såmænd fra 1972 i den kinesiske Kulturrevolutions tid. De ældste Tretegnsklassikere i Orientalisk Afdeling kommer fra det 18. og 19. årh. Tretegnsklassikeren er nok den begynderbog i Kina, der oftest er blevet udgivet, og den findes i et utal af udgaver. Den seneste udgave, som er indlemmet i Orientalisk Afdeling er fra sidste år, 1991.

Kinesiske ABC billedbøger

Billedbøgerne med de første tegn er som regel opbygget med et billede til et eller to tegn, der angiver navnet på objektet. Billedet illustrerer tegnets eller tegnenes betydning. I en bestemt type af disse bøger sættes fire tegn

Fig. 1. Side 2 i billedtegnsbogen fra 1436, Xinbian duixiang siyan. Øverst til højre ses tegnet for bambus (zhu) med tegningen af en klump bambus ved siden af. I nederste linje ses i midten tegnet for hest (ma) med tegningen for hest til venstre for tegnet. Det nederste tegn til venstre (tegnet for ål, shan) illustreres først på næste side i bogen. OA 102-1971-156 (facsimile)

Fig. 2. Side 2 og 3 i billedtegnsbogen fra 1728, Panke tuxiang Duixiang zazi. Tegnet for bambus ses i tredje kolonne fra højre. Tegnet for hest ses i nederste linie i femte kolonne fra højre. Her er tegningen for ål inkluderet nederst til venstre. OA 102-257.

sammen i grupper, hvor tegnenes betydning er inden for samme område som f.eks. husdyr, vilde dyr eller køkkenredskaber. Tegnene sættes til højre, mens billederne ses ved siden af til venstre. De tegn, som ønskes indlært, er alle fra hverdagen, men de angiver også de traditionelle værdinormer såsom opdelingen af samfundet i fire stænder i følgende rangorden: den lærde (embedsmanden), bonden, håndværkeren og købmanden. Bøgerne starter som regel med tegnet for himlen efterfulgt af tegnene og billederne af skyer, torden og regn og slutter med huslige redskaber som en fejebakke og en kost. I andre udgavetyper kombineres tre tegn med billeder, men de har samme begyndelse og slutning som bøgerne med fire tegn i grupperne. Dette gælder for alle bøgerne, der er udgivet før kejserdømmets ophør i 1911. Sædvanligvis er bøgerne meget tynde og har fra 8 til 10 blade (16-20 sider), men de kan rumme op til 306 illustrationer dækkende 388 tegn.

Den ældste kendte illustrerede firetegnsbog stammer sandsynligvis fra 1436. Orientalisk Afdeling har en facsimileudgave af denne bog fra

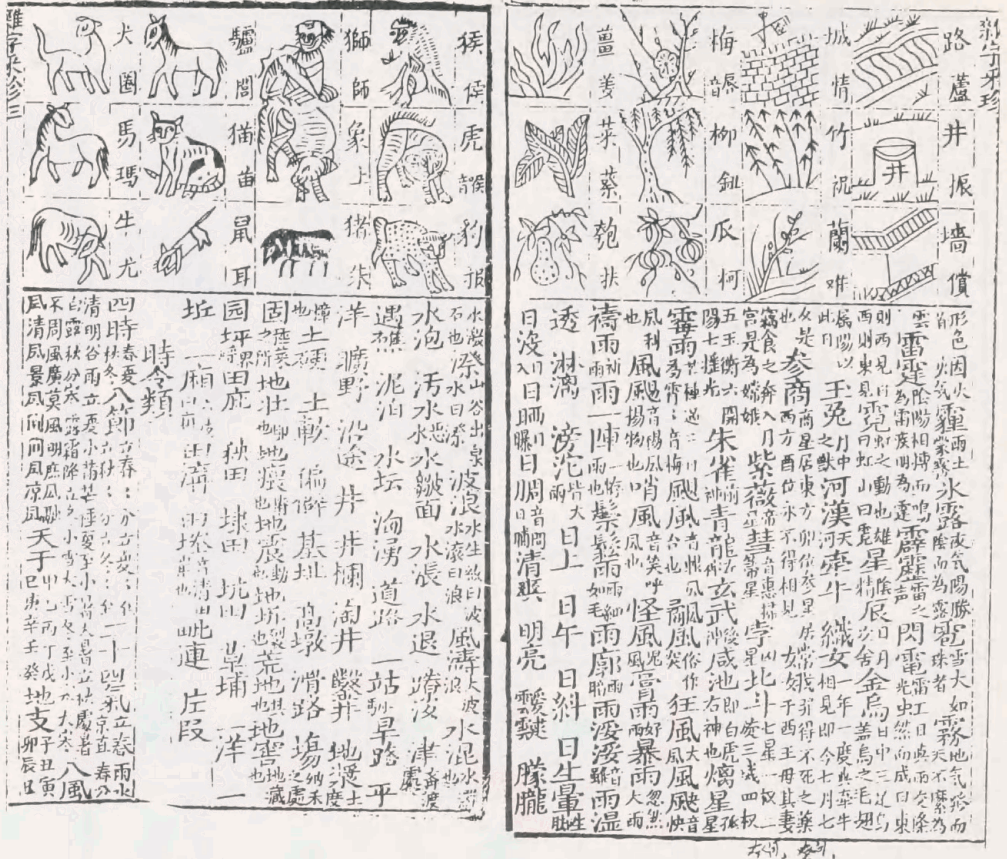

Fig. 3. Side 2 (til højre) og side 5 (til venstre) fra Jujia baibei bu jiuren (18. årh.). Tegnet for bambus ses i anden kolonne i midten. Hesten ses i midten helt til venstre. Rækkefølgen af tegn i denne billedbog er anderledes end de to bøger vist i fig. 1 og 2. OA 102-102.

1967. Billederne er ret fine og deltaljerede, så det er nemt at genkende objekterne, og eleven kan hurtigt lære de tilhørende tegn. Selv et moderne menneske, hvad enten det gælder en kineser eller en europæer, kan forholdsvis let identificere illustrationerne (fig. 1). Den udgave Orientalisk afdeling har fra 1728 er anderledes i sine illustrationer. For det første er de mere rustikke og noget naive og for det andet summariske (fig. 2). Rækkefølgen af tegn er den samme som i den ældre udgave fra 1436. Den nyere udgave har dog 10 billeder færre, men den ender med fejebakken og kosten præcis som den ældre udgave. 1728 udgavens illustrationer er på sin måde charmerende, men de hjælper ikke i samme grad til den umiddelbare identificering af det afbillede objekt som illustrationerne i den ældre udgave.

Orientalisk afdeling har en håndbog i beskyttelse mod alt ondt, *Jujia baibei bu jiuren* (der antagelig er fra det 18. årh.). I den er der et afsnit med illustreret tegnindlæring. Dette afsnit følger i opbygningen de to andre omtalte bøger, men billederne og tegnene er sat i grupper af tre, øverst på en side. Under tegnene er der en tekst, som beretter om traditionelle begreber og normer. For at kunne få udbytte af denne tekst skal man have lært at læse, så den har været beregnet til højtlesning for familiens analfabeter. Der er færre tegn end i de to andre gamle bøger, og illustrationerne er tegnet i en folkelig stil, der er ret tydelig i sin gengivelse af de afbildede objekter (fig. 3). Tegnangivelsen er anderledes end i de andre bøger, da der efter det betydende findes et tegn, der sandsynligvis angiver lyden af tegnet i en af de mindre sydkinesiske dialekter.

I begyndelsen af dette århundrede introduceredes vestlige undervisningsmetoder og emner for de kinesiske skolebørn. Dette resulterede i begynderbøger, hvor forfatterne blandede de gamle tegnbilledbøger med vestlige, illustrerede lærebøger for de første klasser i skolen. Illustrationerne blev mere naturtro og billeder af hele scenerier eller begivenheder blev nu beskrevet i teksten (fig. 4). I de ældre udgaver af billedtegnbøgerne var illustrationerne lavet som træsnit uden farver, men i disse nye begynderbøger var der, foruden litografier i sort-hvid enkelte illustrationer i farver som f.eks. forskellige dyr, for i højere grad at få dem

Fig. 4. Blad 6 i begynderlærebogen for 1. klasse, Zuixin Guowen jiaokeshu, 1906. Her indlæres tegnene for Høje bjerge (shan gao) (øverst til højre) efterfulgt af tegnene for Det lange vand (shui chang) (nederst til højre). I den anden række tegn ses øverst Megen vind (feng duo) efterfulgt af Lidt regn (yu shao). OA 102-1981-333.

第 八 課

高 長 風 雨

Fig. 5. Side 2 i begynderbogen for små børn. Kantu zhizi. 190-?. Tegnet for bambus ses i midten. Øverste tegn betyder både bog og litteratur. Nederste tegn står for hånd/hænder. OA 102-1989-784.

til at ligne virkeligheden. For helt små børn blev der stadigvæk produceret billedtegnsbøger efter det gamle princip med ét tegn til ét billede. Billederne var dog nu mere realistiske, og en del af dem var kolorerede, men stadigvæk gengivet i streg (fig. 5).

Traditionen med billedtegnsbøger som de første lærebøger er ikke holdt op. De kan findes i dag både i Folkerepublikken og på Taiwan. Under Kulturrevolutionen i Kina (1966-1976) blev der ligeledes udgivet billedtegnsbøger. Disse bøger var ikke alene beregnet for børn, men også for de mange voksne analfabeter, der trods alt stadig fandtes i Kina. Billedtegnsbøgerne var opbygget efter et politisk princip om indlæring af socialistiske værdier. I en bog fra 1972 er den første illustration et helsides billede af det kinesiske flag fulgt af Tian'anmen, det symbolske billede på det kommunistiske Kina, ligeledes i helsides format. Efter disse to billeder er resten af siderne fyldt op med fire billeder på hver side. De første sider introducerer den ideale rangorden i det socialistiske Kina: Arbejderen, bonden, soldaten fra hæren, pigen fra militsen, betjenten, barfodslægen, rødgardisten og ungkommunisten. Først derefter kommer familierelationerne ganske efter traditionen: Bedsteforældrene, forældrene, ældste dreng og pige for at slutte med lillebror og lillesøster. Resten af bogen viser almindelige objekter fra hverdagen med en vis vægt på hygiejne. På nogle af de sidste sider angives abstrakte begreber som forholdsordene over og under samt tallene fra 1 til 10. Hele bogen har tegnede illustrationer i farvegengivelse.

Tretegnsklassikeren

I lang tid var Tretegnsklassikeren tilskrevet en lærd mand, Wang Yinglin (1223-1296), fra Det sydlige Song dynastiet, men nyere forskning viser, at den formodentlig var forfattet af en unavngiven person fra Yuan Dynastiet (1279-1368); der eksisterede sandsynligvis dog et forlæg fra Det sydlige Song dynasti, skrevet af en anden lærd mand ved navn Chen Zhun (1153-1217), som havde forfattet det til sin egen søn.

Grunden til at Tretegnsklassikeren blev, og stadigvæk er, meget populær er, at den er bygget op over et elementært sprog og indeholder en letfattelig idéverden. Tegnene er ordnet i afsluttede grupper af tre tegn, og hver fire til otte af disse tegngrupper danner et afsnit. Dette indebærer, at eleven hurtigt kan forstå meningen, og samtidig kan tegnene uden besvær læres i et syngende tonefald, hvorved eleven let kan memorere teksten. Indholdet er en gengivelse af neo-konfucianske værdier, hvor relationerne

教	苟	性	人	三
之	不	相	之	字
道	教	近	初	經
				<i>Sanzijing</i>
貴	性	習	性	
以	乃	相	本	
專	遷	遠	善	

Fig. 6. Første side i Tretegnklassikeren. Sanzijing. (19. årh.). OA 102-108.

mellem forældre og børn, sønlig ærbødighed, uddannelse, kulturarv og den historiske udvikling er vigtige elementer. Der lægges især vægt på uddannelse, som i sig selv kultiverer og sætter ham i stand til at udnytte den sociale mobilitet i samfundet mod en højere og højere status.

Teksten består almindeligvis af 1.068 tegn, som dog kun omfatter 514 forskellige. Bogen er sædvanligvis uden illustrationer. Der eksisterer desuden andre udgaver med flere tegn, hvor der er indlagt supplerende eksempler på korrekt opførelse eller senere tiders historiske forløb. De fleste udgaver placerer tegnene i rækker i to grupper af hver 5 gange 3 tegn på hver side (fig. 6) og fylder omkring 18 sider. Nye udgaver komprimerer tegnene på siderne, og de gengives, som det f. eks. kan ses i en Beijing udgave fra 1990, med tegnene sat op fire lange kolonner, således at hele teksten kun fylder 5 sider. Mange af de moderne udgaver bliver da også trykt sammen med andre klassiske lærebøger såsom *De 100 familienavne*, *Tusindtegnsbogen* og lignende. Teksten med de hundrede familienavne er en opremsning af disse familienavne og er som sådan mere vanskelig at lære end Tretegnsklassikeren, der har et budskab. Tusindtegnsbogen er også ret vanskelig at huske og forstå, da den har litterære henvisninger og allusioner til det 5.-6. årh., hvor den er skrevet. Desuden er dens opbygning tæt forbundet med en måde at rime på, der ikke senere har været almindelig.

Til teksten i Tretegnsklassikeren blev der i nogle udgaver tilføjet kommentarer. Det var dels tekstforklaringer, dels lydangivelser til recitation. I nogle af de ældre kommenterede udgaver var tretegnsgupperne samlet i sætninger og afsnit, som derefter blev kommenteret. De første berømte sætninger falder i 2 gange seks tegn og lyder som følger: Menneskenes medfødte natur er god (de første 6 tegn), deres væsen er fundamentalt ens, men skik og brug skiller dem fra hinanden (de næste 6 tegn). Disse to sætninger afspejler en vigtig idé, som mange konfucianere har beskrevet og diskuteret. Der findes to retninger indenfor konfucianismen med hensyn til menneskets natur, hvor den ene lægger vægt på den medfødte gode natur, mens den anden retning mener, at mennesket fødes med en ond natur. Begge tolkninger af menneskets natur peger frem til uddannelsens altafgørende betydning. Den „gode“ natur vedligeholdes og kultiveres, og den „onde“ natur afbalanceres og neutraliseres gennem uddannelse. Bortset fra dette filosofiske og psykologiske dilemma om menneskets natur, er disse to første sætningers indhold et almengyldigt udsagn, som vi „moderne“ mennesker sagtens kan godtage og værdsætte.

至聖先師圖

孔子。姓孔名丘。字仲尼。周朝春秋時人。歷代尊為至聖先師。

繪圖增註歷史三字經

繪圖增註歷史三字經

人為萬物之靈。性則天賦於人。之理。孟子所謂惻隱羞惡。恭敬是非之心。人皆有之者。即人心。本善與善相近也。及非惡習。與善相遠之時。苟不速加教育。斯本性遷於惡矣。故教育之道。貴有專務也。昔時孟母當孟子幼時。恐其容易沾染惡習。故時常別擇鄰處。又嘗因子不學。而割斷機杼以警之。續氏以義方為家庭教育者。也。倘家庭養而不教。是父溺愛之過。學校教而不嚴。是師懶惰之咎也。上教字是為父之教。下教字是為師之教。過罪過也。嚴善教之方也。師是先生。請是怠惰。人子倘不力學。按之情理。固非所宜。況幼時不學。至於老年。尚有何事可為乎。譬之於玉。不加琢磨。不能成器。而人

人之初	性本善	性相近
習相遠	苟不教	性乃遷
教之道	貴以專	昔孟母
擇鄰處	子不學	斷機杼
實燕山	有義方	教五子
名俱揚	養不教	父之過
教不嚴	師之惰	子不學
非所宜	幼不學	老何為
玉不琢	不成器	人不學

九

Fig. 7. Første side i en illustreret og kommenteret udgave af Tretegnsklassikeren. Xiangtu zengzhu lishi Sanzijing. 192-?. Øverst ses Konfucius og to af tro disciple. Kolonnen derunder giver kommentarerne, mens selve teksten ses nederst i store fede tegn. OA 102-1970-47.

Tretegnsklassikeren kunne yderligere blive udgivet med illustrationer. Orientalisk Afdeling har en illustreret udgave fra begyndelsen af dette århundrede. Udgaven er udateret, men den er publiceret efter 1911-revolutionen, hvor kejserdømmet blev afskaffet, og før 1937, da japanerne angreb det nordlige Kina. Dette kan udledes af en af illustrationerne, som viser den nationalistiske hær på vej mod syd i 1911. Bogen består af 12 nummererede blade (24 sider) med en illustration øverst på hver side efterfulgt af en kommenterende tekst i lille skrift for at ende med tretegnsteksten i store tegn, som fylder ca. 2/3 af en side (fig. 7). Billederne er dels mytiske og dels historiske, og de illustrerer vigtige moralske situationer, som selvfølgelig skal stå som eksempler til efterfølgelse. Den moralske lære er stadigvæk den konfucianske på dette tidspunkt i Kinas historie.

Tretegnsklassikeren har også inspireret vore dages forlag til at publicere værket med illustrationer. Et af de mere fantasifulde og morsomme eksempler indeholder en tegnet historie om en familie, der lever efter lærebogens traditionelle værdier. Bogen er fra 1991 med 146 sider, og den er allerede ganske populær hos Det kongelige Biblioteks kinesiske lånere. Den første side gengiver øverst den første vigtige sætning om menneskets natur. Dernæst følger en forklaring på det nuværende talesprog. Herunder kommer så fire ruder med hver sit billede ganske som i en tegneserie. På de fire første sider præsenteres familien samt to forskellige skæbner, som skal illustrere, hvordan skik og brug skiller menneskene fra hinanden. Det ene eksempel viser de flittige og studerende menneskers skæbne, mens det anden viser en af familiens dovne og tyvagtige personer i gabestokken.

Da Galathea-ekspeditionen i 1846 kom til Kina, indkøbte den forskellige etnografiske objekter og nogle kinesiske bøger. Blandt dem var der også nogle kristne værker på kinesisk. En af dem hedder netop *Sanzi jing* (Tretegnsklassikeren) med en tekst, der er bygget op på samme måde som den konfucianske Tretegnsklassiker. Den er på 16 blade (32 sider), og teksten er sat i kolonner i grupper på tre tegn, hvorved den af udseende er identisk med den gamle tekst. Indholdet med en indføring i den kristne tankegang er dog noget ganske andet end de kinesiske traditionelle værdier. De første fire tegngrupper lyder i en fri oversættelse således: At ændre himmel og jord, at skabe universet (de første 6 tegn) og mennesket, gøres af den sande Gud (de næste 6 tegn). Dette er unægtelig meget anderledes end den konfucianske optakt, der sætter mennesket i centrum.

Sammenkædningen af tre tegn i grupper synes at have en næsten magisk tiltrækningskraft. I andre lærebøger kopieres ideen, og en bog om Kinas historie skrevet i 1984 og udgivet 2 år senere sætter teksten op i tre-

tegnsgupper. Bogen er langt fyldigere end Tretegnklassikeren med 8880 tegn på 83 sider. Den starter med geografisk at fastlægge Kinas placering for dernæst at fortælle den kinesiske historie kronologisk fra de tidligste mennesker over Lantian-mennesket og Peking-mennesket samt andre førhistoriske kulturer. Derefter omtales de første dynastiske riger og de kinesiske filosofier gennemgås. Den øvrige del af Kinas historie op til nutiden præsenteres og bogen slutter med det „nye“ Kina efter den endelige kommunistiske magtovertagelse i 1949. Den allersidste sætning på 6 tegn slår fast at: Socialismen er det helt rigtige; underforstået at det er den eneste politiske udvej for Kinas udvikling i fremtiden.

Litteratur

- 15TH CENTURY ILLUSTRATED CHINESE PRIMER. Hsin-pien tui-hsiang szu-yen. Facsimile reproduction with introduction and notes by L. Carrington Goodrich. Hong Kong. Hong Kong University press, 1967.
- DEN KINESISKE TRETEGNSBOG. Oversat af Ingeborg Stemann. København. Athenæum, 1945.
- SAN TZU CHING. Elementary Chinese. Translated and annotated by Herbert A. Giles. Shanghai. Kelly & Walsh, 1900.
- LAURIDSEN, KIRSTEN RØNBØL: En kinesisk læsebog fra 1908. i: Meddelelser fra Rigsbibliotekaren. 31. årgang nr. 1 1980, s. 4-7.
- LIU, JAMES C.: The classical Chinese primer: its three-character style and authorship. i Journal of the American Oriental Society. Vol. 105 nr. 2 s. 191-196.